

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	11
ÖNSÖZ.....	13
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM MEZOPOTAMYA

Coğrafya.....	21
Mezopotamya'nın Yazı Öncesi Tarihi.....	22
Mezopotamya'nın Siyasi Tarihi.....	25
Sumerliler.....	25
Uruk, Cemdet Nasr ve Erken Hanedanlar Dönemi.....	25
Akadlılar.....	30
III. Ur Hanedanlığı.....	35
İsin Larsa Krallığı.....	36
Eski Asur Krallığı.....	37
Eşnunna ve Mari Kentleri.....	38
Eski Babil Krallığı.....	38
Kassitler ve Hurriler.....	39
Mitanniler.....	39
Orta Asur Krallığı.....	40
Aramiler.....	40
Yeni Asur Krallığı.....	41
Yeni Babil (Kalde/Keldani) Krallığı.....	44
Mezopotamya Uygarlığı.....	44
Yazı ve Mühür.....	44
Hukuk.....	47
Kent.....	50
Tapınak.....	51
Din.....	52
Matematik.....	53

Ekonomi.....	53
Edebiyat.....	54
Mimari.....	55

İKİNCİ BÖLÜM ANADOLU

Coğrafya.....	59
Anadolu'nun Yazı Öncesi Tarihi.....	59
Anadolu'nun Siyasi Tarihi.....	61
Asur Ticaret Kolonileri Çağı.....	61
Hititler.....	65
Eski Hitit Krallığı.....	65
Orta Hitit Krallığı.....	70
Yeni Hitit Krallığı.....	72
Hitit Uygarlığı.....	80
Devlet Yönetimi.....	80
Hukuk.....	87
Din.....	91
Bayramlar.....	94
Antahşum Bayramı (çiğdem bayramı).....	96
Nuntariyaşa Bayramı.....	97
KILAM Bayramı.....	97
Purulliya Bayramı.....	97
Büyü.....	98
Fal.....	101
Ekonomi.....	102
Edebiyat.....	102
Mimari ve Sanat.....	103
Ordu.....	108
Mitoloji.....	115
Hitit Arşivleri.....	117
Ege Göçleri.....	120
Geç Hitit Krallıkları.....	122
Tabal.....	123
Que ve Hilakku.....	124
Gurgum.....	124
Melid.....	125
Kummuh.....	125

Sam'al (Zincirli).....	125
Kargamış.....	125
Pattin.....	126
Sakçagözü.....	127
Geç Hitit Uygarlığı.....	127
Din.....	127
Ekonomi.....	128
Sanat.....	128
Mimari.....	129
Ordu.....	131
Urartular.....	131
Coğrafya.....	131
Urartuların Siyasi Tarihi.....	131
Urartu Uygarlığı.....	134
Yazı ve Dil.....	134
Tapınak.....	135
Devlet Yönetimi.....	135
Din.....	135
Sanat.....	136
Mimari.....	138
Ordu.....	138
Urartu Mezar Yapısı.....	139
Frigler.....	139
Frig Uygarlığı.....	142
Yazı, Dil ve Edebiyat.....	142
Devlet Yönetimi.....	142
Din.....	142
Sanat ve Mimari.....	143
Frig Tümülüsleri.....	144
Lidyalılar.....	144
Coğrafya.....	144
Lidyanın Siyasi Tarihi.....	145
Lidya Uygarlığı.....	150
Yazı ve Dil.....	150
Devlet Yönetimi.....	150
Din.....	150
Mimari ve Sanat.....	150
Ordu.....	152

Lidya Kral Mezarları.....	152
Sikkenin İcadı.....	152
Batı Anadolu Kent Devletleri.....	153
İonia ve Aiolis.....	153
Karya.....	156
Likya.....	157
İskender İmparatorluğu ve Hellenistik Dönem.....	158
Makedonya ve II. Philippos.....	158
Büyük İskender'in İmparatorluğu.....	160
Mısır Krallığı (Ptolemaioslar).....	165
Suriye Krallığı (Seleukoslar).....	166
Makedonya Krallığı (Antigonidler).....	168
Anadolu'da Kurulan Hellenistik Krallıklar.....	169
Pergamon Krallığı.....	170
Bithynia Krallığı.....	171
Pontos Krallığı.....	171
Kappadokia Krallığı.....	171
Kommagene Krallığı.....	172
Galatia Krallığı.....	172
Armenia Krallığı.....	172
Helenistik Dönem Uygarlığı.....	173
Bilim ve Felsefe.....	174
Sanat.....	175

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EGE VE YUNAN

Ege ve Yunan Dünyası.....	179
Coğrafya.....	179
Girit ve Yunan Anakarasının Yazı Öncesi Tarihi.....	181
Girit, Miken ve Yunan Anakarasının Siyasi Tarihi.....	182
Girit.....	182
Minos Uygarlığı.....	184
Miken.....	187
Miken Uygarlığı.....	189
Yunan Karanlık Çağı.....	192
Yunan Alfabetinin Ortaya Çıkışı.....	193
Kent Devletlerinin (Polis) Kuruluşu.....	194
Yunan Kolonizasyon Dönemi.....	195

Yunan Arkaik Çağı.....	196
Atina Demokrasisi.....	196
Yunan Klasik Çağı ve Pers Savaşları.....	199
İyonya İsyanı.....	200
Maraton Savaşı.....	201
Termopylae Savaşı.....	201
Salamis Deniz Savaşı.....	201
Plataia ve Mykale Savaşları.....	202
Delos Deniz Birliği.....	202
Eurymedon Savaşı, Kallias Antlaşması.....	202
Peloponnes Savaşı.....	203
Arkhidomos Savaşı (On Yıl Savaşı).....	203
Sicilya Seferi.....	204
Notion, Arginussai ve Aigospotamol Savaşları.....	204
Korinthos Savaşı.....	205
İkinci Delos Birliği.....	206
Tebai'ninUstünlüğü.....	206
Yunanistan'da Makedonya Egemenliği.....	206
Yunan Uygarlığı.....	207
Devlet Yönetimi.....	207
Din.....	208
Bilim ve Felsefe.....	208
Ekonomi.....	210
Sanat.....	211
Edebiyat.....	211
Mimari.....	212

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İTALYA

Coğrafya.....	217
İtalya'nın Yazı Öncesi Tarihi.....	217
İtalya'nın Siyasi Tarihi.....	217
Etrüskler.....	217
Etrüsk Coğrafyası.....	217
Etrüsklerin Siyasi Tarihi.....	220
Etrüsk Uygarlığı.....	222
Yazı ve Dil.....	222
Devlet Yönetimi.....	223

Din.....	224
Ekonomi.....	225
Sanat.....	226
Mimari.....	228
Ordu.....	229
Romalılar.....	229
Krallık Dönemi.....	229
Cumhuriyet Dönemi.....	231
Roma Yayılmacılığı (Samnit, Kartaca, Makedonya ve Seleukos Savaşları).....	233
Gracchus Kardeşlerin Reformları.....	235
Köle Savaşları.....	236
İmparatorluk Dönemi.....	238
Roma Uygarlığı.....	240
Dil ve Edebiyat.....	240
Devlet Yönetimi.....	240
Hukuk.....	241
Din.....	242
Mimari.....	243
Ordu.....	244

BEŞİNCİ BÖLÜM İRAN

Elam Coğrafyası.....	249
Elam'ın Yazı Öncesi Tarihi.....	250
Elam'ın Siyasi Tarihi.....	250
Elam Uygarlığı.....	254
Yazı ve Dil.....	254
Tapınak.....	254
Din.....	254
Fal.....	256
Medler ve Persler.....	256
Perslerin Siyasi Tarihi.....	257
Perslerin Yıkılış Süreci.....	260
Pers Uygarlığı.....	262
Yazı ve Dil.....	262
Devlet Yönetimi.....	263

Din.....	264
Ekonomi.....	264
Sanat.....	265
Mimari.....	265
Ordu.....	266

ALTINCI BÖLÜM

MISIR

Coğrafya.....	269
Mısır'ın Yazı Öncesi Tarihi.....	270
Mısır'ın Siyasi Tarihi.....	271
Erken Krallık (This'ler/ Thinis'ler Devri)	
(1.-2. Hanedanlıklar) (M.Ö. 2925-2650).....	271
Eski Krallık Dönemi (3.-8. Hanedanlıklar) (M.Ö. 2650-2130).....	273
Birinci Ara Dönem (9.-10. Hanedanlıklar) (M.Ö. 2130-1970).....	274
Orta Krallık (11.-14. Hanedanlıklar) (M.Ö. 1970-1756).....	274
İkinci Ara Dönem (15.-17. Hanedanlıklar) (M.Ö. 1756-1539).....	275
Yeni Krallık Dönemi (18.-20. Hanedanlıklar)	
(M.Ö 1539- 1075).....	276
Üçüncü Ara Dönem (21.-24. Hanedanlıklar).....	282
Geç Dönem (25.-31. Hanedanlıklar) (M.Ö. 664- M.S. 642).....	282
Habeş Dönemi.....	282
Asur Dönemi.....	282
Sais Dönemi.....	283
Pers Dönemi.....	283
Hellenizm ve Roma Dönemleri.....	283
Mısır Uygarlığı.....	284
Yazı ve Dil.....	284
Devlet Yönetimi.....	286
Toplumsal Yapı.....	287
Din.....	288
Bilim ve Tıp.....	291
Ekonomi.....	294
Edebiyat.....	294
Mimari.....	295
Ordu.....	299

YEDİNCİ BÖLÜM SURIYE-FİLİSTİN

Fenikeliler.....	303
Fenike Uygarlığı.....	305
Yazı.....	305
Toplum.....	305
Din.....	306
Sanat.....	306
Ekonomi.....	306
Mimari.....	306
İbraniler.....	307
İbrani Uygarlığı.....	308
Yazı ve Dil.....	308
Din.....	308
Sanat.....	309

SEKİZİNCİ BÖLÜM

UZAK DOĞU TARİHİ VE UYGARLIKLARI

10

Uzakdoğu Uygarlıkları.....	313
Çin Tarihi.....	313
Çin Uygarlığı.....	314
Hint Tarihi.....	315
Hint Uygarlığı.....	316
KAYNAKLAR.....	319
DİZİN.....	333
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ.....	341

TEŞEKKÜR

Bu kitapla Eskiçağ tarihi ile ilgili literatüre “El Kitabı” formatında bir katkı yapmayı amaçladık. Kitabın zamansal-mekânsal kapsamı göz önüne alındığında, öğrencilerimizin, meslektaş dostlarımızın katkıları bu çalışmanın ortaya çıkmasında önemli olmuştur. Nazan Sünbül, kitabın imla, yazım ve ifade bozukluklarını bizimle birlikte düzenledi. Eren Karakoç, Mehmet Acı, Şükrü Ünar araştırma safhasına katkı sundu. Handan Şahin, kaynakçayı düzenledi. Meslektaş dostlarımız, Doç. Dr. Ayşe Fatma Erol ve Yrd. Doç. Dr. Cevdet Merih Erek, kendi alanları ile ilgili bölümleri gözden geçirdiler, kitapta kullandığımız bilgileri kontrol edip, güncellememizi sağladılar. Her birine katkılarından dolayı müteşekkirimiz. Ebette her şeye rağmen, kitaptaki muhtemel hataların sorumluluğu kitabın yazarlarına aittir.

Bir başka meslektaş dostumuz, Prof. Dr. Tufan Gündüz’e de, bu kitabı yazmamız konusunda gösterdiği teşvik ve teveccühten ayrıca teşekkür etmeliyiz.

Ayrıca kapak tasarım sürecindeki taleplerimizi dikkate alan Grafiker Yayınevi’nden Necla Yavuz’a kitabımızın dizgisini yapan Murat Ünal’a da bu vesile ile teşekkürü bir borç biliriz.

Doç. Dr. Esmâ Reyhan
Dr. Tülin B. Cengiz
Ankara

ÖNSÖZ

Prehistorik dönemlerden antik kültürün sona erdiği zamana kadar uzun bir tarihsel süreci ifade eden Eskiçağda birçok medeniyet ortaya çıkıp tekrar tarih sahnesinden çekilmiştir. Bu medeniyetlerden günümüze ulaşmış izler, çalışma alanını oluşturduğu arkeoloji biliminin, bu bilimin alt disiplinleri ve yine bu disiplinlerin faaliyetleriyle ortaya konulmuş olan değişik nitelikteki belgeleri inceleyen ve araştıran bilim dalları ve bunların ortaya koyduğu bilgiyi bir araya getirerek yorumlayan tarih biliminin ilgi alanı içerisinde yer almaktadır.

Günümüzde artık baş döndürücü bir hızla değiştiğini ve geliştiğini rahatlıkla söyleyebileceğimiz medeniyetin temelleri şüphesiz her yönüyle Eskiçağa dayanmaktadır. Gelişen ulaşım ve haberleşme olanakları, her ne kadar değişime direnen farklılıkları muhafaza etmeye çalışan çabalar olsa da insanlığı ortak değerler etrafında hızla birleşmeye, ekonomik ilişkiler başta olmak üzere yaşam tarzını da kapsayan hususlarda birbirine daha çok benzemeye, ortak bir görünüm ve davranış ortaya koymaya sevk etmiştir. Eskiçağ medeniyetleri ise yaşam tarzı, inanç, dil ve bunların bünyesinde yer aldığı çok farklı kültürel yapılarıyla tarihsel, arkeolojik veriler aracılığıyla izlenebilmektedir. Bu farklılıklar arasındaki uyum, onlar arasındaki süregelen siyasal ve kültürel ilişkiler, kimi zaman yaygın kimi zaman zayıf etkileşim, kronolojik sırası ile ve coğrafi konum dikkate alınarak belli bir mantık dizgesi içinde ele alındığında daha kolay anlaşılabilir olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kitabın önemli başarılarından biri işte bu noktadadır. Eskiçağ tarihini, siyasal ve kültürel yönleriyle farklı coğrafya ve zamanlarda kurulmuş medeniyetleri, sözünü ettiğimiz unsurların belirlediği çerçevede ele almak, bu çok uzun zaman dilimi içerisinde cereyan eden insanlığın serüvenini genel bir bakışla, geniş bir perspektiften algılamayı, anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştırmaktadır.

Erkenden çağdaşları arasında yüksek seviyelere ulaşmış medeniyetlerin geliştirdiği, medeniyetlerin beşiği olarak haklı bir nitelemeye

sahip Mezopotamya; en az Mezopotamya kadar insanlığın kültürel gelişiminin erkenden ileri düzeylere erişmiş olduğu Eski Mısır; bizim genellikle günümüzde ve yakın geçmişteki siyasal ve kültürel gelişmeler dolayısıyla Doğu ile Batı arasındaki konumu dolayısıyla ortaya çıkan rolünü vurguladığımız, ancak bu hususta asıl takip edilmesi gereken etkiyi ve rolü Eskiçağda sergilemiş olan Anadolu; Eski Yakındoğu medeniyetleri kapsamında önemli kavşak noktaları Suriye ve Filistin ve aynı kapsamda derin etkilerde bulunmuş medeniyetlere ev sahipliği yapmış İran; buradan daha ötede Hint ve Çin kültürleri; modern batı medeniyetinin temellerinde belirgin izleri olan Grek ve Roma medeniyetleri bu kapsamlı eserin konuları olmuştur. Bu yönüyle Eskiçağ medeniyetlerini tanıma ve anlamada bir başlangıç eseri niteliğindeki kitap, detaylı bilgilerle okuyucuyu yormadan, ilgisini dağıtmadan, tarihsel gelişimi bir bütün olarak algılamayı kolaylaştıran bir yöntem ve üslupla kalem alınmıştır. Üniversitelerimizin tarih bölümlerinde okuyan öğrencilere bir kaynak eser olmanın yanı sıra Eskiçağ Tarihi hakkında genel bilgiler edinmek isteyen meraklı okuyucuya da hitap etmektedir.

Geniş bir tarihsel süreçte arkeolojik verilerle ve günümüze ulaşan çok farklı nitelikteki malzemelerde çok farklı dillerde ve yazılarla ulaşılmış olan belgeler üzerindeki filolojik incelemelerle ortaya konulmuş muazzam bilgiyi sistematize etmek, bir hedef gözeterek özetlemek ve belli bir anlayış çerçevesinde sunarak, akıcı, bütünlüklü bir kompozisyonda kaleme almak gerçekten zor ve takdir edilmesi gereken bir iştir. Böyle zahmetli bir işe girişerek sonuçta Eskiçağ Tarihini prehistorik dönemlerden başlayarak ele alan ve sabırla bu tarihsel sürecin sonuna dek devam ettirerek zevkle okunan, temel bilgiyi hem tarihi hem de kültürü ile vererek bu eseri ortaya koyan, böylece eksikliği her zaman hissedilen bir alanda faydalı bir esere imza atmış olan Doç. Dr. Esmâ Reyhan ve Dr. Tülin Cengiz'i tebrik ediyorum.

Eğitim ve bilim dünyamıza faydalı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Turgut Yiğit